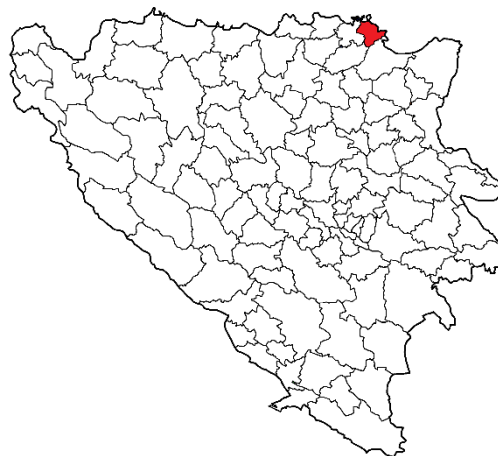

ЗЛОЧИН У БУКОВОЈ ГРЕДИ – ОПШТИНА ОРАШЈЕ

09.05.1992. ГОДИНЕ

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ И ЕТНИЧКИ САСТАВ СТАНОВНИШТВА ОРАШЈА

Општина Орашје се налази у сјеверном дијелу БиХ уз ријеку Саву. Граничи се са општинама Брчко, Шамац, Градачац, док је сјеверни дио општине наслоњен на Хрватску. Површина општине износи 175,47 km². Општина је састављена од 16 насеља: Бок, Букова Грета, Видовице, Доња Махала, Доњи Жабар, Јењић, Копанице, Кострч, Лепница, Лончари, Матићи, Орашје, Оштра Лука, Толиса, Угљара, Човић Поље. Према резултатима пописа становништва 1991. године у Орашју је живјело 28.367 становника, а национална структура становништва је била сљедећа: Срби 4.235 (14,92%), Хрвати 21.308 (75,11%), муслимани 1.893 (6,67%) и остали 931 (3,28%). Срби су чинили већину у пет насеља, Хрвати у десет, а муслимани у једном насељу.

Географски положај општине Орашје

Дејтонским мировним споразумом општина Орашје се дијели на двије засебне општине и то општину Орашје (ФБиХ) и општину Српско Орашје (РС). Општина Српско Орашје ће касније промијенити назив у Доњи Жабар који и данас носи. Јужни дио општине Орашје, који је доминантно насељен српским становништвом постаје општина Доњи Жабар. Насеља која су

преполовљена са новонасталом општином Доњи Жабар су Јењић, Лепница, Оштра Лука и Човић Поље. На попису становништва из 2013. године општина Орашје је имала 19.862 становника. Национална структура становништва је сљедећа: Срби 157 (0,8%), Хрвати 17.345 (87,3%), Бошњаци 2.015 (10,1%) и остали 344 (1,7%).¹

Резултати пописа становништва 1991. године

¹ Доступно на: <http://www.statistika.ba/?show=12&id=11533>, посјећено 14.10.2021. године.

Село Букова Греда се налази у општини Орашје. Површина села износи 3,55 km². Према попису становништва 1991. године, Букова Греда је имала 306 становника. Национална структура становништва је била сљедећа: Срби 163 (53,3%), Хрвати 135 (44,1%) и осам осталих (2,6%). На послијератном попису становништва из 2013. године Букова Греда је имала 134 становника. Национална структура становништва изгледа овако: троје Срба (2,2%), 129 Хрвата 129 (96,3%) и двоје осталих (1,5%).²

Географски положај села Букова Греда у општини Орашје

ОПИС ДОГАЂАЈА

Posavina је једна од првих области у БиХ која је била захваћена ратом. Већ почетком марта 1992. године припадници Збора народне гарде Хрватске прелазе ријеку Саву и врше нападе на српска насеља. Злочин у Сијековцу у општини Босански Брод био је први у низу злочина који су извршили над српским народом Посавине припадници ХВО-а, тзв. Армије БиХ и Збора народне гарде Хрватске.

Орашје је општина која је наслоњена на Хрватску и насељена је већински хрватским становништвом. Због близине границе са Хрватском, у Орашју су се знатно раније почеле стварати националне тензије у односу на друге општине у БиХ. Срби из села Букова Греда већ почетком деведесетих година нашли су се у изузетно тешком положају. Наиме, као село са већинским српским становништвом Букова Греда је била окружена селима која су имала хрватску већину, попут Оштре Луке, Толисе и Бока. Нетрпељивост према Србима осјетила се већ 1990. године, али је до ескалације дошло са почетком ратних сукоба у Хрватској.

Односи Срба са муслиманима и Хрватима у Орашју, до деведесетих година 20. вијека, били су наизглед коректни. Више мјештана Букове Греде навело је да су Срби и Хрвати до почетка националних тензија живјели у добрим и складним односима. Један од мјештана, Петко Божић, рекао је: „Односи између хрватског и српског становништва прије почетка овог рата били су добри. Дружили смо се са Хрватима, међусобно се посјећивали и учествовали на породичним и вјерским свечаностима.“³

Са почетком ратних сукоба у сусједној Хрватској Срби и Хрвати у Орашју прекидају комуникацију коју су до тада имали. Перо Божић, један од становника Букове Греде, то описује: „Пред сам рат осјећала се велика напетост у селима, а и страх се увлачио у људе. Хрвати су се наоружавали и то нису крили. Пуцање из ватреног оружја у хрватским селима је била честа појава. Пошто сам био поштар кретао сам се по свим селима. У кафанама су вођене жустре расправе о политици, а након што бих ушао настајала је тишина. Пошто су ме многи познавали, управо због моје професије,

² Исто.

³ Записник о саслушању свједока Петка Божића, Основни суд у Брчком, број: Кри 761/95 од 23.08.1995. године.

звали су ме да сједнем с њима, али сам осјећао да сам им пореметио разговор и због тога сам престао ићи у кафане. У тим разговорима највише су нападали ЈНА. Питали су `шта она хоће?`, `зашто је ви, Срби, не истјерате?` итд. Било је сличних питања, али о својим намјерама и наоружавању Хрвати нису говорили. Заставе `шаховнице` висиле су скоро на свакој кући. Било је појединих Хрвата који су се томе супротстављали, али су били немоћни због врло агресивне пропаганде ХДЗ-а.“⁴

Перо затим износи једну занимљиву анегдоту: „Процурила је вијест да авиони ЈНА снимају куће на којима су истакнуте заставе `шаховнице` и да ће потом те куће бити бомбардоване. Тада је у Доњој Махали и Толиси почело масовно скидање застава `шаховница` са кућа.“⁵

Да су се Хрвати наоружавали и упућивали пријетње Србима потврђује и Тодор Божић који је због такве ситуације одлучио напустити село: „Почетком 1991. године, када је дошло до формирања странака и када је у хрватским селима на власт дошла странка ХДЗ односи између Хрвата и Срба су захладнили. У хрватским селима од мјесног становништва формиране су војне јединице које су носиле ознаке `ХВО`, а те јединице су одмах након формирање почеле са упућивањем пријетњи српском народу у Буковој Греди, говорећи да ћемо сви бити протјерани са тог подручја или поубијани. Такође су говорили да ће у то село упасти група од 30 војника која ће поклати све Србе. Пријетње су се настављале из дана у дан и то је трајало до 7. маја 1992. године. Тога дана, због непрекидних пријетњи, а и због повремениог отварања ватре из оружја по нашем селу, напустио сам своју кућу и са породицом сам дошао у Пелагићево.“⁶

Зоран Сарић такође износи занимљиво свједочанство о ситуацију у Орашју непосредно пред почетак ратних сукоба: „Већ од самог пуцања орашког моста⁷ на ријеци Сави, мислим да је то било 21. септембра 1991. године, увелико се осјетила национална подјела у самом граду и околним селима. С обзиром на то да су на подручју општине Орашје Срби били у мањини мислим да су негдје око 15. априла 1992. године морали напустити град Орашје и тражити спас у другим мјестима, јер се у Орашју увелико осјетио утицај ратних збивања са подручја Хрватске. Мој отац и родбина, као и други грађани српске националности, морали су напустити Орашје и отишли смо у Букову Греду, гдје је раније живио мој отац. У Орашју је странка СДА предњачила, а у свим приградским насељима, као нпр. Угљари, Доња Махала, Толиси, Оштра Лука, Видовице итд, изразито је доминирала странка ХДЗ која је отворено нагињала усташкој идеологији. Од 29. априла 1992. године у граду се осјетила ратна атмосфера гдје су општинске власти на подручју општине прогласиле мобилизацију. Сви они који се нису одазвали мобилизацији, а остали су у граду,

⁴ Изјава Пере Божића од 06.03.1994. године.

⁵ Исто.

⁶ Записник о саслушању свједока Тодора Божића, Основни суд у Брчком, број: Кри 769/95 од 23.08.1995. године.

⁷ Мост на ријеци Сави који повезује Орашје и Жупању (Хрватска) срушен је 21. септембра 1991. године. Срушен је од стране припадника Збора народне гарде Хрватске, јер је са хрватске стране постојао страх да би јединице 17. корпуса (Тузланског) ЈНА кренуле у испомоћ припадницима ЈНА у Источној Славонији. Све до 1995. године мост је био порушен, а са доласком америчког контингента СФОР-а поставља се понтонирски мост. Нови мост на ријеци Сави отворен је 1998. године.

привођени су за радну обавезу, тј. у радне водове. Већ од 4. маја почињу хапшења Срба на подручју општине Орашје.“⁸

Прва хапшења Срба из Букове Греде од стране припадника војне полиције ХВО-а десила су се 7. маја 1992. године. Тада су ухапшени Бошко Божић, Драго Божић, Чедо Цвијановић, Милан Максимовић, Стево Гаврић и Андрија Гаврић. Они су истог дана враћени у Букову Греду и том приликом су припадници ХВО-а становницима Букове Греде дали обећање да не требају бринути и да им се ништа неће десити.⁹

Ипак, свега два касније, припадници ХВО-а и Збора народне гарде Хрватске упали су у село Букова Греда. Према наводима из Кривичне пријаве СЈБ Брчко¹⁰ напад на Букову Греду изведен је 9. маја 1992. године у 5:30 часова. Припадници 106. бригаде ХВО-а и Збора народне гарде из Славонске Пожеге су тада дошли у Букову Греду и почели хапсити српско становништво, а сви они који су се томе супротставили били су убијени. Тога дана је убијено седам Срба.

Зоран Сарић свједочио је о овим догађајима: „Прије самог хапшења, у село Букова Греда долазили су хрватски војни полицајци који су били наоружани, а све с циљем да траже оружје од Срба који су живјели у том мјесту. Приликом хапшења свих мушкараца из Букове Греде, 9. маја, прво је дошло до блокирања села са три стране, а потом су људе извлачили из кућа и скупљали их пред читаоницу у селу одакле су их камионима и комбијима одвозили у Доњу Махалу. Сјећам се да су тога дана одвезли 33 мушкарца, а седам лица која нису хтјела да се предају поубијали су у селу. Тога дана убијени су: Жарко Максимовић, Зоран Максимовић, Милан Гаврић, Лазар Васиљевић, Драго Цвијановић, Митар Гаврић и Марко Максимовић.“¹¹

У викендици Жарка Максимовића, у атару села Букова Греда, тога дана убијен је Жарко те Милан Гаврић, а викендица је потом запаљена. Лазар Васиљевић, Митар Гаврић, Зоран Максимовић и Драго Цвијановић убијени су шуми у селу, док је Марко Максимовић ухваћен у дворишту Младена Цвијановића гдје је мучен, потом и убијен, те је његово тијело одвезено до сеоског гробља и запаљено.

Један од ухапшених 9. маја у Буковој Греди био је и Перо Божић: „Око 5:30 часова, 9. маја 1992. године, у моју кућу су дошли припадници војне полиције ХВО-а и истјерали цијелу моју породицу напоље. Том приликом су мог оца Петка, сина мог стрица Драгана и мене одвели у центар села гдје се кретала колона Срба са женама које су гонили наоружани Хрвати. Око села су били распоређени у стријелце припадници ХВО-а и Зенге¹² тако да нико није могао напустити село. Долазили су и Хрвати цивили, наше комшије, да виде шта ће бити с нама. Уводили су нас једног по једног у комби да би признали гдје је радио-станица коју, да напоменем, нико није имао. Ту су

⁸ Изјава Зорана Савића, СЈБ Брчко, број: 12-3/02-230-86/94 од 05.12.1994. године.

⁹ Записник о саслушању свједока Вукосава Сарића, Основни суд у Брчком, број: Ки 58/94-3.

¹⁰ Кривична пријава, СЈБ Брчко, број: 12-3/02-230-93/94 од 26.12.1994. године.

¹¹ Изјава Зорана Савића, СЈБ Брчко, број: 12-3/02-230-86/94 од 05.12.1994. године.

¹² Надимак припадника Збора народне гарде Хрватске.

свима нанијели повреде и свако је излазио крвав. Жене и старе људе вратили су кућама, а све нас способне мушкарце одвели у Доњу Махалу у шупу Мирзе Филиповића.¹³

Жене и старци који су враћени су кућама, заправо су били у некој врсти кућног притвора: „Послије овог хапшења и убијања у селу остају само жене и старци који су били на разни начин малтретирани и злостављани од стране Хрвата и муслимана, а чуо сам да су том приликом неке од жена силоване. Хрвати и муслимани почели су са пљачкањем и паљењем кућа, истицањем својих обиљежја (шаховница и љиљана), псовкама, вријеђањима итд.“¹⁴

Вукосав Сарић је такође ухапшен тога дана: „Испред куће мога брата у Буковој Греди, мене су ухапсили некакви специјалци из Славонске Пожеге са којима је било и младића из Орашја. Руководилац одвођења Срба из Букове Грете био је Перо Винцетић звани `Коњ`. Након хапшења довели су ме пред читаоницу у центру села и ту сам затекао остале Србе из села. Иначе, тога јутра долазили су полицајци и народ обавјештавали да се сви требамо окупити пред продавницом. Неке нису нашли код куће па нису били обавијештени. Међу њима је био и мој брат Саво Сарић. Један човјек кога сам знао рекао ми је да идем по брата иначе ће га убити. Пронашао сам га кући и тада је и он пошао са мном. Иначе, заједно са мном по брата су ишла и тројица полицајаца. Када сам се враћао видио сам да Србе товаре у камионе и одвозе. Ту ми је пришао један припадник гарде Републике Хрватске из Славонске Пожеге и ударио ме чизмом у груди. Тад ме је позвао Перо Винцетић `Коњ` да уђем у комби, а затим ме је питао гдје је радио-станица, а пошто нисам знао он ме је неколико пута ударио шаком у главу и груди и утјерао у камион. У комбију је тај `Коњ` тукао мога сина Зорана који је био сав крвав.“¹⁵

Ухапшене Србе из Букове Грете припадници војне полиције ХВО-а одвели су у Доњу Махалу у шупу Мирзе Филиповића, а Вукосав Сарић то описује: „Смјестили су нас у једну шупу у Доњој Махали. Из те шупе гдје смо били затворени почели су да нас изводе и батинају. Том приликом су извели Чеду Цвијановића, Перицу Божића, Саву Сарића, Драгу Божића и Стеву Гаврића које био рањен у предјелу кичме. Тамо су их тукли и мучили у намјери да им признају гдје је радио-станица. Чедо Цвијановић није могао издржати батињања па је рекао да је закопана у његовој њиви јер су му претходно одсјекли палац и мали прст на десној руци. Како радио-станице није било у њиви, јер није ни постојала, Чеду су Хрвати убили 10. маја 1992. године.“¹⁶

Било је и оних који су успјели 9. маја 1992. године да измакну војној полицији ХВО-а, а такав је случај са Јованом Цвијановићем. Он је живио у Буковој Греди, а када је село нападнуто Јован је успио побјећи и од тог дана се крио у стану у Орашју до 18. маја 1992. године. Тада је ухапшен од

¹³ Записник о саслушању свједока Пере Божића, Основни суд у Брчком, број: Ки 58/94-5 од 05.09.1994. године.

¹⁴ Изјава Зорана Савића, СЈБ Брчко, број: 12-3/02-230-86/94 од 05.12.1994. године.

¹⁵ Записник о саслушању свједока Вукосава Сарића, Основни суд у Брчком, број: Ки 58/94-3.

¹⁶ Исто.

стране полицајца Мате Јозића и Мехе Хаџиомеровића и одведен у шупу у Доњу Махалу. Одатле је 11. јуна 1992. године одведен у просторије Основне школе у Доњој Махали.¹⁷

Какви су услови били у шупи Мирзе Филиповића и кроз шта су прошли заробљени Срби на путу до ње објашњава Зоран Сарић: „Приликом нашег хапшења у селу и одвожења у шупу у Доњој Махали прво смо сви морали проћи кроз руке усташа тј. батињање на разне начине. Тако је мој стриц Стојан Сарић већ у селу толико испребијан да није могао да уђе у камион. Ми који смо отјерани у Доњу Махалу смјештени смо у једну шупу три пута три метра у којој се поред нас налазио и огријевни материјал. Прије нашег доласка, у истој шупи је било затворено још шест лица са подручја Орашја. За вријеме нашег боравка у тој шупи нама који смо дотјерани из Букове Греде био је забрањен сваки разговор са лицима која смо затекли из Орашја, а на којима је био видљив велики траг физичког малтретирања, односно батињања.“¹⁸

Из Доње Махале заробљене Србе су премјестили у физкултурну салу Средњошколског центра у Орашју. Свега неколико часова касније поједине заробљене Србе враћају у Доњу Махалу, а Перо Божић је био један од њих: „Мене су вратили у Доњу Махалу и ту сам затекао Чеду Цвијановића, коме су одсјекли палац и мали прст на десној руци и који је крварио, а исте ноћи он бива убијен. Из шупе су извели и Андрију Гаврића и остале да не гледају када мене злостављају. Ту су ме немилосрдно тукли да признам да је у селу била радио-станица. Свакодневно, по неколико пута су нас батинали. Поређају се у круг и док ми трчимо поред њих они нас туку. Тјерали су нас да јашемо једни друге. Доводили су муслиманске цивиле који су нас тукли.“¹⁹

Чедо Цвијановић је био прва жртва тортуре у логорима у Орашју кроз које су прошли Срби из Букове Греде, али и других мјеста из Посавине, као и заробљени припадници ВРС. Три мјесеца након тога заробљене Србе пребацују из логора у Средњошколском центру у Орашју у логор у Основној школи у Доњој Махали. У малтретирању заробљених Срба учествовали су и притворени муслимани, као и један Србин. Перо Божић је свједочио о томе: „Међу онима који су нас мучили био је и један Србин из села Копаница, општина Орашје. Он нас је тукао прије и после је јела, шамарао и ударао тврдим предметима и чинио је све као и друге усташе. Било је и муслимана затвореника па су нас и они мучили. Предњачио је `Чарли` из Дервенте и Есад звани `Есо` из Босанског Новог. Чарли је запаљене цигарете стављао логорашима у уши, бритвом испод врата наносио посјекотине, док нас је Есо највише батинао.“²⁰

Владимир Максимовић је такође прошао тортuru: „Мене и Жарка Ристанића²¹ тукао је брат од моје супруге, Србин, уз двојицу Хрвата. Иживљавали су се на разне начине, а при тучи су користили

¹⁷ Првостепена пресуда Суда БиХ у предмету против Мате Баотића, број: С1 1 К 020032 15 Кри од 09.12.2016. године.

¹⁸ Изјава Зорана Савића, СЈБ Брчко, број: 12-3/02-230-86/94 од 05.12.1994. године.

¹⁹ Записник о саслушању свједока Пере Божића, Основни суд у Брчком, број: Ки 58/94-5 од 05.09.1994. године.

²⁰ Исто.

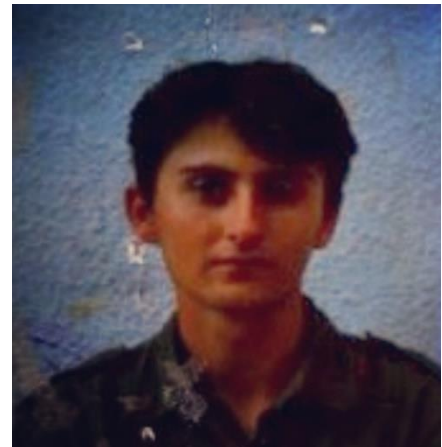
²¹ Ристанић (Саво) Жарко, ID: 4665, рођ. 1955. Заробљен 9. маја 1992. године у Орашју и спроведен у логор у Доњој Махали. Звјерски мучен и од посљедица мучења преминуо 3. фебруара 1993. године у логору. Тијело размијењено у Драгалићу код Нове Градишке, 25. маја 1993. године.

дрвене и гумене палице, мала весла, ножеве итд. Давали су нам ињекције пуњене бензином и лично сам гледао да су ињекцију убризгали Жарку у вену и мислим да је то допринијело његовој смрти поред свих осталих повреда. Мени и њему су гурали дрвену мотку у дебело цријево, а крв која је тада излазила ми смо морали послуже да је полижемо.“²²

Још један логораш, Јово Божић, потврдио је да су млађи мушкарци физички малтретирани у логору у Орашју: „У сали школе у Орашју били смо смјештени ми, мушкарци из Букове Греде, а заједно са нама било је још 40 заробљених Срба из Орашја. Сви смо лежали на голом патосу. Храна се састојала од мало хљеба и неколико кашика неког кувања које је било без зачина и укуса. Управник тог логора био је Перо Винцетић звани `Коњ`. Из просторија те сале изводили су млађе Србе и тукли су их док се не онесвијесте. Нас старије нису тукли, али су нас изводили на копање ровова у оближња мјеста око Орашја.“²³

Заробљени Срби су често служили хрватским војницима у пропагандне сврхе, гдје су их представљали као заробљене четнике који су убијали Хрвате, а то су одабрани затвореници морали да потврде. Перо Божић о томе свједочи: „Присиљавали су Србе да пред камерама хрватске телевизије и страних ТВ кућа причају о почињеним злочинима. Заробљеници ове злочине нису починили, али су им Хрвати наредили да потврде да су их извршили. Том приликом су логораше нагонили да пусте браду, а затим су набављали негдје шајкаче са кокардом па су им стављали на главу приликом снимања.“²⁴

Било је и оних логораша који су одбили да пред камерама говоре о злочињима које нису учинили. Један од таквих је Лука Пекић²⁵, а свједочанство о томе оставили су Цвијетин Максимовић и Слободан Панић: „Ми смо видјели да су покојном Луки неким врућим предметом пржили стомак, а јако је било примјетно да је натекао од удараца јер су од њега тражили да прича новинарима да је био лични возач `Аркана` и да је видио како по Брчком Арканови људи живу дјецу бацају у мјешалице – миксер за смеће. Лука на то није пристао и због тога су га мучили и на крају убили.“²⁶

Лука Пекић

²² Записник о саслушању свједока Владимира Максимовића, Основни суд у Брчком, број: Кри 58/94-1 од 09.09.1994. године.

²³ Записник о саслушању свједока Јове Божића, Основни суд у Брчком, број: Кри 57/95 од 22.08.1995. године.

²⁴ Записник о саслушању свједока Пере Божића, Основни суд у Брчком, број: Ки 58/94-5 од 05.09.1994. године.

²⁵ Пекић (Јанко) Лука, ID: 33184, рођ. 1963. године. Заробљен 19. маја 1992. године на пункту у Доњем Рахићу и одатле одведен у логор у Јагодњаку (Брчко). Потом је, 20. маја 1992. године, пребачен у логор у Жупањи у Хрватској на испитивање, а онда је 21. маја одведен у логор у Доњој Махали. За вријеме боравка у логору у Доњој Махали именовани је звјерски мучен и од посљедица мучења преминуо је 6. јуна 1992. године. Води се као нестао, пошто његови посмртни остаци до данас нису пронађени.

²⁶ Изјава Цвијетина Максимовића и Слободана Панића, СЈБ Брчко, број: 12-3/02-230-8/94 од 12.01.1994. године.

Заробљени Срби из Букове Греде и осталих мјеста били су подвргнути разним облицима мучења и малтретирања. Међутим, оно што одликује страдање Срба из Букове Греде свакако је и чињеница да припадници ХВО-а нису бирали своје жртве, те су тако малтретирању биле подвргнуте и жене. Такав је и примјер Радојке Божић. Наиме, приликом напада на Букову Греду, тројица припадника ХВО-а дошли су до куће Радојке Божић. Породица Божић била је чувена у том крају јер су се бавили корпарством, те су припадници ХВО-а од Радојке тражили новац. Том приликом су је малтретирани и физички злостављали те је она због тога тешко обољела. Тако болесну, 11. јуна 1992. године, припадници ХВО-а су је одвели у логор у фискултурну салу Средњошколског центра у Орашју. Недуго затим, 20. јуна 1992. године, због тешког здравственог стања Радојка је пребачена у Винковце гдје је и преминула од посљедица физичке тортуре, 24. јуна исте године. Првобитно је била сахрањена у Винковцима, а након окончања ратних сукоба њени посмртни остаци су ексхумирани и сахрањени у Пећинцима у Србији.

Заробљени Срби су, како је навео Јово Божић, били одвођење и на принудно копање ровова за потребе ХВО-а. Приликом копања ровова погинуо је Бранислав Цвијановић. Зоран Сарић то описује: „Дана 22. августа 1992. године, копајући ровове и траншеје на линији погинуо је Бранислав Цвијановић, рођен 1969. године. Бранислава су сахранили Вукосав Сарић и други логораши у Буковој Греди. Сјећам се да је тих дана подлегао и Браниславов отац Петар Цвијановић, који се налазио у посебној просторији због туберкулозе. Такође, Милан Максимовић је 17. августа 1992. године приликом копања траншеје теже рањен, а потом је, наводно, одведен на лијечење и од тада му се губи сваки траг.“²⁷

Браниславов брат, Јован Цвијановић је одмах након погибије Бранислава изложен мучењу од стране припадника војне полиције 106. бригаде ХВО-а: „Дан или два након 21. августа 1992. године, односно дана када му је брат Бранислав погинуо на копању ровова, Јован Цвијановић је изведен у једну од учионица од стране њему непознате особе, гдје је затекао оптуженог Мату Баотића који га је упитао да ли зна да му је погинуо брат, па када Цвијановић ништа није одговорио, Баотић му је рекао `значи не знаш`, те га је упитао колико има година, на шта је Цвијановић одговорио 35, да би му Баотић рекао `што те не убише они што су те гањали по шуми, да се ми с тобом не патимо` па му је скинуо мајицу и ударио га десетак до петнаест пута металним ланцем. Након тога, Цвијановић се сјећа да му је Баотић наредио да у свом том болу, како психичком због смрти брата, тако и физичком од јаких болова које је осјећао док га је тукао ланцем за пса, пјева пјесму о Јури и Бобану²⁸ што је он морао и учинити.“²⁹

Ово није једини пут да је Јован Цвијановић преживио тортуру у логору у Доњој Махали. Напротив, у више наврата су Перо Винцетић и Мато Баотић малтретирани Цвијановића. „Неутврђеног датума у августу 1992. године Перо `Коњ`, командир војне полиције, дошао је у бијелим спидо гаћицама и

²⁷ Изјава Зорана Савића, СЈБ Брчко, број: 12-3/02-230-86/94 од 05.12.1994. године.

²⁸ Усташка пјесма из Другог свјетског рата која велича Црну легију и њене војсковође Јуру Францетића и Рафаела Бобана. Исту пјесму су пјевали припадници 108. бригаде Збора народне гарде Хрватске из Славонског Брода када су прешли мост на Сави и ушли у Босански Брод, 3. марта 1992. године.

²⁹ Првостепена пресуда Суда БиХ у предмету против Мате Баотића, број: С1 1 К 020032 15 Кри од 09.12.2016. године.

кломпама и рекао Цвијановићу да ће му показати `како се бокса`, а потом и `ја ћу одавдје, а ти Мато поврати` па га ударио стиснутом песницом, усљед чега је Цвијановић падао према Баотићу, да би га затим Баотић ударао стиснутом песницом у предјелу главе, након којег ударца се Цвијановић враћао Пери Винцетићу, што су поновили три или четири пута. Једне прилике, у августу 1992. године, Цвијановић је изведен од стране Баотића и једног војног полицајца под надимком `Шикан`, а након што му је супруга донијела одјећу да се пресвуче, те су га, уз ријечи `јест те жена дотјерала, хајд да то мало попегламо`, одвео у једну од учионица, гдје га је, заједно са `Шиканом`, тукао рукама по ожиљцима које је имао на леђима од претходних рана, а које ожиљке има и данас. Као посљедице ових догађаја, али и цјелокупног малтретирања од стране војних полицајца, Цвијановић наводи да данас има поломљену кичму, ребра, те да су му од удараца Баотића лично, остале деформисане ушне шкољке и да су му приликом сваког његовог ударца крвариле уши.³⁰

Укупно је у логорима у Доњој Махали и Орашју убијено десет Срба из Букове Грете који су заробљени 9. маја 1992. године и у данима послије. Убијени су Радојка Божић, Андрија Гаврић, Перо Гаврић, Милан Максимовић, Ацо Петровић, Саво Сарић, Чедо Цвијановић, Петар Цвијановић, Јаћим Цвијановић и Бранислав Цвијановић. Слободу из логора у Орашју и Доњој Махали дочекало је 18 Срба из Букове Грете, али је тортура коју су прошли кроз логоре оставила трајне посљедице на њих.

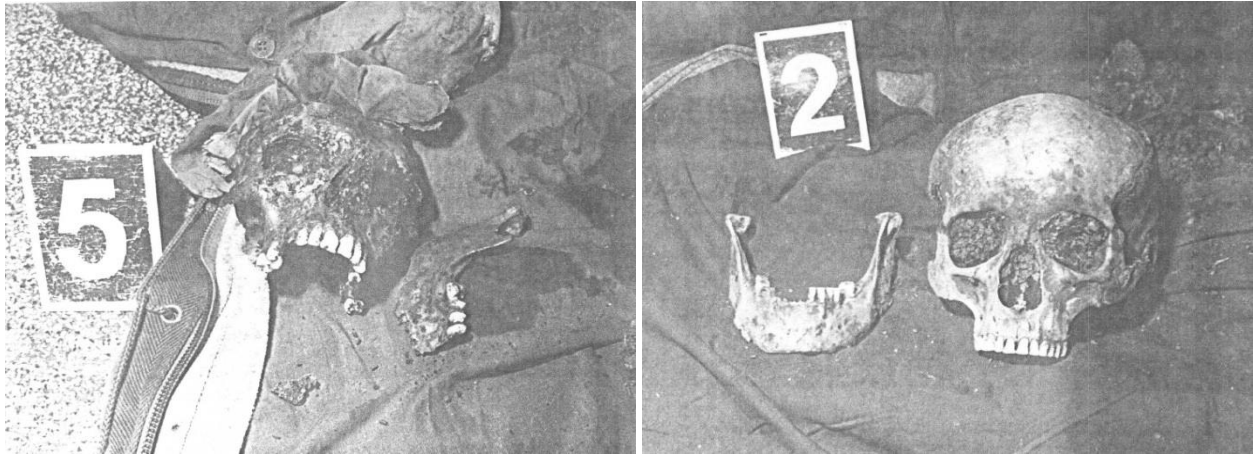
Размјена заробљеника вршена је у више наврата, па су тако поједини логораши попут Јове Божића, размијењени прије осталих. Јово Божић је у логору у Орашју провео три и по мјесеца, а након тога је размијењен у Шиду. Било је и неуспјелих покушаја размјене. О томе свједочи Вукосав Сарић: „У Херцеговину су нас послали 22. јуна 1993. године. Тај дан су нас требали размијенити, али није успјела размјена у Челебићу па смо враћени у затвор у Љубушком.“³¹

Вукосав је размијењен 16. јула 1993. године у Челебићу код Ливна. Преостали преживјели српски логораши размијењени су у неким од наредних размјена у Градишци или Челебићу.

Више од двије године је било потребно да би српска страна дошла до посмртних остатака неколико убијених Срба у Буковој Греди и логорима у Орашју. Идентификација жртава обављена је у Брчком 24. јуна 1994. године. Тада су идентификовани Чедо Цвијановић, Митар Гаврић, Милан Гаврић, Зоран Максимовић и Лазар Васиљевић.

³⁰ Исто.

³¹ Записник о саслушању свједока Вукосава Сарића, Основни суд у Брчком, број: Ки 58/94-3.

С лијева на десно: Лобања Зорана Максимовића и лобања Чедџе Цвијановића фотографисане приликом идентификације у Брчком, 24. јуна 1994. године

Потрага за тијелима убијених Срба настављена је у годинама након рата у БиХ. Тако је новембра 2010. године извршена ексхумација три тијела у Буковој Греди. Она су накнадно идентификована. У мају 2011. године у Оџаку су идентификовани посмртни остаци Саве Сарића и Јаћима Цвијановића, док су у децембру исте године идентификовани посмртни остаци Аце Петровића. Међутим, посмртни остаци Пере Гаврића, Бранислава Цвијановића и Петра Цвијановића до данас нису пронађени и наведена лица се воде као нестали.

Страдање Срба из Букове Грете, као и цијелог орашког краја пратила је пљачка покретне имовине, а непокретну имовину Хрвати и муслимани су уништавали или су се у њу населили. Тодор Божић о томе свједочи: „Српска црква у Орашју је срушена, а сеоско гробље у Буковој Греди је прекопано. У наше празне куће у Буковој Греди насељене су муслиманске породице.“³²

Након прогона српског становништва 1992. године, као и размјене преживјелих Срба из логора, ријетко се који Србин вратио у Букову Греду да настави ту живјети. Махом су своје ново уточиште пронашли у сусједним селима која су према Дејтонском споразуму припала Републици Српској, попут Обудовца или Лончара. Данас у Буковој Греди живи свега троје Срба, док се већи број предратних српских мјештана окупља о празницима у свом родном селу.

ЖРТВЕ

Према подацима Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица приликом напада на српско село Букова Грета, 9. маја 1992. године, убијено је седам лица српске националности.

³² Записник о саслушању свједока Тодора Божића, Основни суд у Брчком, број: Кри 769/95 од 23.08.1995. године.

Табела Смртно страдала лица српске националности у Буковој Греди 9. маја 1992. године

РБ	ID ³³	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	300	Васиљевић	Арсеније	Лазар	1961.	09.05.1992.	Посмртни остаци ексхумирани у Буковој Греди, а идентификовани у Брчком, 24. јуна 1994. године.
2.	15491	Гаврић	Перо	Милан	1973.	09.05.1992.	Посмртни остаци ексхумирани у Буковој Греди, а идентификовани у Брчком, 24. јуна 1994. године.
3.	15496	Гаврић	Милан	Митар	1939.	09.05.1992.	Посмртни остаци ексхумирани у Буковој Греди, а идентификовани у Брчком, 24. јуна 1994. године.
4.	1156	Максимовић	Јово	Жарко	1952.	09.05.1992.	Посмртни остаци ексхумирани у Буковој Греди, а идентификовани у Брчком, 24. јуна 1994. године.
5.	1158	Максимовић	Перо	Зоран	1968.	09.05.1992.	
6.	26759	Максимовић	Јово	Марко	1937.	09.05.1992.	
7.	16646	Цвијановић	Петар	Драго	1963.	09.05.1992.	

³³ ID представља број под којим се жртва налази у електронској бази Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

Лазар Васиљевић

Митар Гаврић

Милан Гаврић

Жарко Максимовић

Зоран Максимовић

Марко Максимовић

Драго Цвијановић

У Буковој Греди је 9. маја 1992. године заробљено 28 лица српске националности, а након заробљавања у логорима у Доњој Махали и Орашју убијено је десет Срба из Букове Грете.

Табела Смртно страдала лица српске националности из Букове Грете убијена у логорима након 9. маја 1992. године

РБ	ID	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	4455	Божић	Ђука	Радојка	1932.	24.06.1992.	Од последица злостављања преминула 24. јуна 1992. године..
2.	4418	Гаврић	Душан	Андрија	1949.	29.10.1992.	Звјерски мучен и од последица тог мучења преминуо је 29.10.1992. године.
3.	4483	Гаврић	Милан	Перо	1944.	11.05.1992.	У Средњошколском центру у Орашју мучен и на крају објешен, 11. маја 1992. године. Води се као нестао, посмртни остаци још нису пронађени.
4.	4508	Максимовић		Милан		17.08.1992.	Из логора у Средњошколском центру у Орашју одвођен на принудно копање ровова у Оштру Луку гдје је и погинуо 17. августа 1992. године.
5.	430	Петровић	Радован	Ацо	1951.	14.06.1992.	У логору у Доњој Махали звјерски мучен и од последица тог мучења преминуо 14. јуна 1992. године у логору. Водио се као нестао. Тијело ексхумирано 29. новембра 2010. године у Буковој Греди, а идентификовано у Оџаку, 20. децембра 2011.

РБ	ID	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
							године.
6.	4668	Сарић	Ђуро	Саво	1940.	07.06.1992.	У логору у Доњој Махали звјерски мучен и од посљедица мучења преминуо је 7. јуна 1992. године. Водио се као нестао. Тијело ексхумирано 30. новембра 2010. године у Буковој Греди, а идентификовано 18. маја 2011. године у Оџаку.
7.	4268	Цвијановић	Петар	Бранислав	1969.	22.08.1992.	Приликом копања ровова рањен 22. августа 1992. године. Пребачен је у болницу у Осијек и од тада се води као нестао.
8.	4266	Цвијановић	Младен	Јаћим	1937.	15.07.1992.	Од посљедица мучења у СШЦ Орашје преминуо је 15. јула 1992. године. Водио се као нестао. Тијело ексхумирано 30. новембра 2010. године у Буковој Греди, а идентификовано 18. маја 2011. године у Оџаку.
9.	4278	Цвијановић	Стево	Петар	1928.	13.08.1992.	У логору у Орашју звјерски мучен, а потом убијен 13. августа 1992. године. Води се као нестао..
10.	4267	Цвијановић	Млађен	Чедо	1945.	10.05.1992.	Након звјерског мучења у логору у Доњој Махали одведен је у Букову Греду гдје је и убијен 10. маја 1992. године. Тијело

РБ	ID	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
							ексхумирано у Буковој Греди 24. јуна 1994. године, а идентификовано исти дан у Брчком.

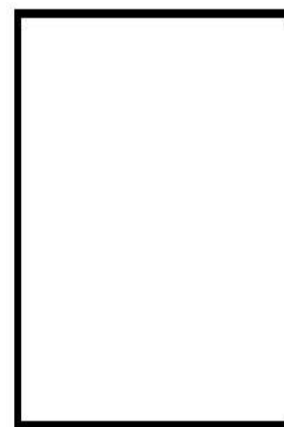
Радојка Божић

Андрија Гаврић

Перо Гаврић

Милан Максимовић

Ацо Петровић

Саво Сарић

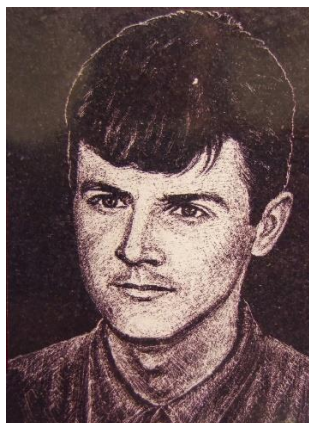
Чедо Цвијановић

Петар Цвијановић

Јаћим Цвијановић

Бранислав Цвијановић

Логоре у Доњој Махали и Орашју преживјело је 17 лица српске националности који су касније размијењени.

Табела заробљени српски цивили из Букове Греде 9. маја 1992. године који су касније размијењени

РБ	ID	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум заробљавања	Напомена
1.	48005	Божић	Андрија	Јово		09.05.1992.	
2.	4448	Божић		Нико		09.05.1992.	
3.	46268	Божић	Петко	Перо	1954.	09.05.1992.	Размијењен 15. јула 1993. године.
4.	48308	Божић	Душан	Петко	1928.	09.05.1992.	Размијењен у Липовцу.
5.	4457	Божић	Марко	Тодор	1938.	09.05.1992.	
6.	4763	Васиљевић	Марко	Арсеније	1937.	09.05.1992.	Размијењен 15. августа 1992. године.
7.	4765	Васиљевић	Арсеније	Лука		09.05.1992.	
8.	48254	Максимовић	Јово	Илија	1953.	09.05.1992.	
9.	48351	Ристанић	Перо	Анка	1943.	09.05.1992.	
10.	48007	Сарић	Ђуро	Вукостав	1938.	09.05.1992.	Размијењен 16. јула 1993. године у Челебићу код Ливна.
11.	48290	Сарић	Вукостав	Зоран	1965.	09.05.1992.	
12.	51382	Сарић	Ђуро	Стојан		09.05.1992.	
13.	4826	Симић	Перо	Анђа	1940.	09.05.1992.	

РБ	ID	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум заробљавања	Напомена
14.	4559	Симић	Михајло	Аћим	1935.	09.05.1992.	
15.	4831	Цвијановић	Перо	Душанка		09.05.1992.	
16.	4283	Цвијановић		Живан		09.05.1992.	
17.	4277	Цвијановић	Крсто	Петар	1958.	09.05.1992.	Размијењен 4. септембра 1992. године у Драгалићу код Градишке.

Поред наведених лица, у логор у Доњу Махалу одведен је и Цвијановић (Перо) Јован, ID: 4276, рођ. 1957. године, 11. јуна 1992. године.

НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ВОЈНЕ ФОРМАЦИЈЕ КОЈЕ СУ УЧЕСТВОВАЛЕ У НАПАДУ

У нападу на село Букова Греда, 9. маја 1992. године, заједнички су учествовале јединице 106. бригаде ХВО-а и припадници Збора народне гарде Хрватске из Славонске Пожеге. Убиства Срба у Буковој Греди, а потом заробљавање и одвођење у логоре у Доњу Махали и Орашје осталих српских цивила махом су вршили припадници војне полиције 106. бригаде ХВО-а, тзв. Орашке бригаде. Међу њима, нарочито су се истицали Мато Баотић и Перо Винцетић, али и остали припадници наведене војне формације су вршили разна злодјела над заробљеним српским цивилима.

ПРАВОСУДНИ ПРОЦЕСИ

Први судски поступак за злочине над Србима из Букове Грете вођен је још за вријеме ратних сукоба у БиХ пред Основним судом у Брчком. У предмету против Ђуре Матузовића и других, којима се судило у одсуству, Основни суд у Брчком је 28. августа 1995. године донио пресуду којом је 25 оптужених, на челу са Ђуром Матузовићем, тадашњим командантом 106. бригаде ХВО-а, Ивом Оршолићем, Тадом Оршолићем, Марком Доминковићем и Јосом Недићем проглашено кривим зато што су „почетком маја 1992. године као припадници Штаба команде 106. бригаде ХВО-а Босанске Посавине, формирали логор за цивилно становништво српске националности у Доњој Махали, те наредили напад на српско село Вучиловац и издали наређење да се према затвореним лицима у овом логору и цивилима у Вучиловцу примјене мјере мучења, нечовјечног поступања, наношења великих патњи, повреде тјелесног интегритета и здравља и убиства.“³⁴

³⁴ Записник о главном претресу у предмету Ђуро Матузовић и други, Основни суд у Брчком, број: 5/95 од 28.08.1995. године.

Као директне извршиоце горе наведених дјела Основни суд у Брчком је навео Перу Винцетића, Стјепу Ђурића, Мату Живковића, Мићу Јовановића, Анту Живковића и још 31 припадника војне полиције 106. бригаде ХВО-а.³⁵

Узимајући у обзир горе наведено, Основни суд у Брчком је Ђуру Матузовића, Перу Винцетића, Мату Живковића, Анту Живковића и још 12 оптужених осудио на смртну казну, док је на казну затвора од 15 година осудио Мату Баотића и још 23 оптужена. Казну затвора у трајању од 12 година добио је Иво Оршוליћ и још 13 лица, а казну од осам година затвора добио је Јосо Недић и још пет лица.³⁶

Пошто оптужени никад нису ухапшени од стране надлежних органа Републике Српске наведена пресуда никад није извршена. Међутим, поједина лица су у годинама након ратних сукоба у БиХ ипак изведена пред правосудне органе БиХ.

Пред Судом БиХ вођен је поступак против Мате Баотића, који је за вријеме ратних дешавања у БиХ обављао дужност командира II одјељења војне полиције 106. бригаде ХВО-а. Оптужница га је теретила за ратни злочин против цивилног становништва и ратни злочин против ратних заробљеника.

Мато Баотић је првостепеном пресудом од 9. децембра 2016. године проглашен кривим и осуђен на десет година затвора зато што је „у временском периоду од 8. октобра до 24. новембра 1992. године, у више наврата силовао оштећену `С-5`.“³⁷

Поред силовања заштићеног свједока „С-5“, Мато Баотић је осуђен и зато што је „тачно неутврђеног датума, током мјесеца јуна или јула 1993. године, у логору који се налазио у ОШ Доња Махала, у просторији коју је војна полиција користила као кухињу и трпезарију за затворенике, оптужени извршио радњу изједначену са силовањем над оштећеном `С-4`.“³⁸

Мато Баотић осуђен је и зато што је „током августа 1992. године, сам или заједно са другим, њему познатим, припадницима ХВО-а, наносио снажне физичке и психичке болове цивили Јовану Цвијановићу.“³⁹ У коначници, осуђен је и зато што је силовао Марију Тунде-Бенковић, а њеног супруга Марка Бенковића лишио слободе под изговором да сарађује са непријатељском страном.

Првостепеном пресудом Мато Баотић ослобођен је навода оптужби под тачкама 1, 2, 3, и 5. Међутим, Другостепеном пресудом Суд БиХ је одбацио жалбу Мате Баотића и потврдио првостепену пресуду у осуђујућем дијелу, тачку 5. ослобађајућег дијела, као и одлуку о казни док

³⁵ Исто.

³⁶ Исто.

³⁷ Првостепена пресуда Суда БиХ у предмету против Мате Баотића, број: С1 1 К 020032 15 Кри, од 09.12.2016. године, стр. 5

³⁸ Првостепена пресуда Суда БиХ у предмету против Мате Баотића, број: С1 1 К 020032 15 Кри, од 09.12.2016. године.

³⁹ Исто.

је првостепена пресуда у односу на тачке 1, 2, 3 и 4 ослобађајућег дијела укинута и одређено је одржавање претреса пред вијећем Апелационог одјељења Суда БиХ.⁴⁰

Након одржаног претреса пред вијећем Апелационог одјељења Суд БиХ је донио другостепену пресуду, 13. новембра 2017. године, којом је Мато Баотић проглашен кривим и изрекао му казну затвора од шест година затвора зато што је „тачно неутврђеног датума током љета 1992. године, у логору у Доњој Махали у учионици која је служила за испитивање и ударање заробљених цивила српске националности, наносио снажне физичке и психичке болове цивили Пери Божићу, на начин што му је, након што је доведен у наведену просторију, њему познати војни полицајац наредио да се скине до појаса и сједне на столицу, па након што је оштећени, у страху за свој живот то све урадио, оптужени Мато Баотић га снажно тукао металним ланцем који је имао код себе, по читавом тијелу, нарочито по леђима, нанијевши му пар удараца усљед чега је оштећеном попуцала кожа на леђима, те је крварио из рана нанесених ударцима.“⁴¹

Такође је проглашен кривим зато што је „у периоду од 12. јуна 1992. године до краја августа 1992. године, сам или заједно са другим, њему познатим, припадницима ХВО-а, наносио снажне физичке и психичке болове цивили Јовану Цвијановићу, на начин да је средином јуна 1992. године, након што је оштећени доведен у једну учионицу у ОШ у Доњој Махали, која је припадницима војне полиције служила за испитивање и ударање затвореника, заједно са В.П. и Ф.И, а након што је оштећеног В.П. ударио вишежилним каблом у предјелу десне надлактице, усљед ког ударца је Јован задобио повреду руке, снажно удара оштећеног песницама.“⁴²

Осим тога, у пресуди се наводи да је оптужени Баотић „тачно неутврђеног дана, у два или три наврата, током јуна или јула 1992. године, наносио снажне физичке и психичке болове цивили `С-2`, на начин што га је (...) приликом испитивања о српским војним положајима и наоружању, заједно са другим, њему познатим, припадницима војне полиције ХВО, ударао песницама и ногама обувеним у војничке чизме по читавом тијелу.“⁴³

Узимајући у обзир раније изречену казну у трајању од десет година затвора Суд БиХ је Мату Баотића осудио на јединствену казну затвора у трајању од 13 година.⁴⁴

Поред Мате Баотића, Тужилаштво БиХ подигло је оптужницу против Пере Винцетића званог „Коњ“, због ратних злочина силовања и сексуалног злостављања на подручју Орашја, као и других ратних злочина. Винцетић је ухапшен 21. јула 2021. године на подручју Осијечко-барањске жупаније у Хрватској. Док се скривао у Хрватској Винцетић је користио име Марцо Видовић. Међутим, Перо Винцетић је преминуо 1. августа 2021. године те је поступак против њега обустављен.

⁴⁰ Другостепена пресуда Суда БиХ у предмету против Мате Баотића, број: С1 1 К 020032 17 Кж 11 од 14.04.2014. године.

⁴¹ Другостепена пресуда Суда БиХ у предмету против Мате Баотића, број: С1 1 К 020032 17 Кжж од 03.11.2017. године.

⁴² Исто.

⁴³ Исто.

⁴⁴ Исто.

У јануару 2017. године Суд БиХ потврдио је оптужницу против Ђуре Матузовића, Иве Оршлића, Таде Оршлића, Марка Доминковића, Јосе Недића, Марка Блажановића, Мате Живковића, Анте Живковића и Стјепе Ђурића. Оптужница им ставља на терет да су „у временском периоду од друге половине априла 1992. године до јула 1993. године за вријеме међународног оружаног сукоба између ХВО-а и Војске Хрватске, на једној, и ВРС, на другој страни, на ширем подручју општине Орашје у оквиру широког и систематичног напада усмјереног против цивилног становништва српске националности знајући за напад и да њихове радње чине дио тог напада, планирали, починили, наредили, подстрекивали, помагали, организовали омогућили и усаглашавали се чињењем и нечињењем са прогоном српског становништва са територија под контролом ХВО супротно правилима међународног права.“⁴⁵

Суд БиХ је у марту 2017. године потврдио оптужницу Мирку Јурићу, а у мају исте године овај предмет је спојен са претходно наведеним. Поступак је у току.

⁴⁵ Доступно на: <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3636/show>, посјећено 08.11.2021. године.